

חשיבות מצות הבדלה

מצות הבדלה על היין חביבה היא למאד, והפליגו חז"ל במתן שכרה, שהקב"ה קוראו קדוש ועושהו סגולה (טור בשם פירקי דרבי אליעזר), ובזכותה זוכה לבנים זכרים בעלי הוראה ונוחל עולם הבא (שבועות יח, ב). ויש לאומרה בעמידה, כי דרך לוייה מעומד (של"ה בשם אביו), ובניגון טוב ויפה כדי ללוות את המלכה בשמחה. ובבגדי שבת, וליד שלחן השבת כשהמפה של שבת עדיין פרוסה עליו (משנה ברורה).

הנוהגים לעשות הבדלה לבד

יש אשר מסורת בידם להשתדל לעשותה לבד ולא לצאת מאחרים, כך כתב בספר אלף אות של"ד בשם בעמח"ס ערוגת הבושם זצ"ל שהוא סגולה לינצל מעינוי הגויים. ובשו"ת שלמת חיים סי' רע"ו כי כדאי לכתחילה לשתות מהכוס, ועי"ז מיהדר ליה מאור עינוי שאיבד ע"י פסיעה גסה, ובכה"ח סקמ"ח מפרש גם כן לקיים המצוה בעצמו, כי מצוה בו יותר מבשלוחו כמו בקידוש (וכדלעיל סי' רע"א אות ט').

מנהג העולם שאחד מבדיל לכולם

אמנם מנהג העולם לא כן הוא, אלא ראש המשתתפים מוציא ידי חובה, לקיים 'ברוב עם הדרת מלך'. ואפילו אלו המהדרין בקידוש לעשות כל אחד לעצמו (כדלעיל סימן רע"א, שם) בהבדלה אין מהדרין בכך, אעפ"י שכל הטעמים המנויים שם [מצוה בו מבשלוחו, וגם שלפעמים לא מכוונים לשמוע] קיימים גם בהבדלה, וכנראה משום הטורח והדלקת נר ההבדלה. ובשו"ת שבט הלוי ח"י סי' ע"ו כתב דהנהגים בהבדלה שאחד מבדיל לכולם, דקל יותר הכוונה, משא"כ קידוש דאורייתא, ואולי משום דקצת קדמונים כתבו דהוא בגדר שירה על היין, ויש בו ענין קדושה יתרה וכ"א רוצה לזכות, משו"ה עדיפא ל"י לקדש בעצמו. ובס' קודש הילולים סוס"י רכ"ז דאפשר עפ"י מש"כ בס' פנים יפות (ס"ו פ נשא) דבקידוש לכמה מן הראשונים שתיית היין מצוה שבגופו הוא ואינו יוצא יד"ח אא"כ ישתה מלוא לוגמיו, ולכן חיישינן טפי לשיטה זו.

האם הבדלה מהתורה

לשיטת הרמב"ם ועוד ראשונים הבדלה דאורייתא וילפינן לה מדכתיב 'זכור את יום השבת לקדשו' זכרוה בזכירת שבת בכניסת וביציאתו - רמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"א. ובסמ"ג (מ"ע כ"ט) למדוהו מדכתיב ב' זכירות בדברות ראשונות ושניות ('זכרת' וכו') או מדכתיב זכור ושומר. ובספר הישר לר"ת (נזיר קט"ז) יליף לה מדכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול, וילפינן ליה (שבועות י"ח ב) על הבדלה במוצ"ש, וכ"ה במגיד משנה (על הרמב"ם) שם. והבדלה דיו"ט לכו"ע מדרבנן דגם חובת קידוש שלו מדרבנן - פמ"ג בפתיחה כוללת להל' ברכות סקי"ט ויש ראשונים שסוברים שהיא מדרבנן וכתב בדעת תורה דנפקא מינא אם יש לו ספק אם הבדיל.

המבדיל בתפלה האם הבדל מהתורה על הכוס

ולדידן שמבדילין אנו בתפילה (אתה חוננתנו) או באמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לחול', לדברי הכל חיובו על הכוס מדרבנן. אבל לדברי החתם סופר בתשובותיו (או"ח סי' כ"א) כקידוש כן הבדלה, הרי אנו כמכוונים להדיא שלא לצאת ידי חובה מן התורה אלא כתיקון חז"ל על הכוס, ולא בתפילה, וכאילו לב חכמים מתנה על זה.

וכתב בליקוטי הערות על תשובות החת"ס הנזכר שמה שהתירו לעשות מלאכה קודם לכן על ידי הבדלה בתפילה או אמירת 'ברוך המבדיל' וכו', צריך לומר שהגם שאינו יוצא בזה ידי חובת הבדלה, מכל מקום כיון שמן התורה מותר מיד עם צאת השבת במלאכה, אפילו קודם שהבדיל, אלא שחכמים הצריכו לעשות היכר, סגי בהבדלה בתפילה או באמירת 'ברוך המבדיל', אפילו אינו יוצא בזה ידי חובת הבדלה מן התורה. אבל רבי שלמה זלמן אורעבך זצ"ל תמה על זה, דבשלמא בקידוש מתכוון לנוסח התפלה, אבל כאן שאומר בפירוש אתה חוננתנו, הרי מבדיל ממש, אלא בהכרח שמבדיל בתפלה וגם על הכוס.